

ÍNDEX

I. La vida	1
II. El sistema	15
III. Metafísica	27
IV. El pessimisme	42
V. La redempció	71
VI. El dolor universal	83
VII. Conclusió	94

I. LA VIDA

1. La joventut

En general, la vida d'un filòsof no ofereix més que un escàs interès per la raó següent: perquè en ell la pura activitat de pensament es porta a terme a costa del sentiment, i l'hàbit de l'abstracció, tallant els nervis a la voluntat, el sostrau de l'esfera operativa de la qual només neix la riquesa de casos i fets on es pot teixir una biografia d'algun valor històric.

Aquesta regla, però, experimenta alguna excepció quan certes condicions de vida, disposicions d'ànim i coincidències sentimentals poden considerar-se determinants d'un corrent espiritual o són capaces per si mateixes de proporcionar al pensament especulatiu l'esquema general d'un sistema, el pla constructiu d'una doctrina filosòfica.

Aquest sembla ser justament el cas de Schopenhauer, del qual més que de tot altre pensador podrà dir-se que la seva filosofia és en gran mesura la seva mateixa vida i el seu caràcter psicològic en funció de les seves condicions personals d'existència i del seu temps històric. I això no sembla contradir l'orgullosa solitud del propi pensament que féu de Schopenhauer quasi un exiliat ignorat enmig del seu segle, perquè el filòsof que en ell s'unia al poeta portava a la consciència en una forma múltiple i anticipada la dolorosa experiència del pessimisme contemporani.

LA VIDA

Arthur Schopenhauer va néixer a Danzig el 22 de febrer de 1788 fill de Heinrich Floris Schopenhauer, ric comerciant, home de voluntat i caràcter enèrgic, encara que no del tot normal, tant que la seva mort imprevista (abril del 1805), *pater optimus carissimusque subito fortuito cruendo mortis genere repente abreptus est*, va ser considerada generalment un suïcidi. La mare era Johanna Trosiener, dona intel·ligent, una mica vanitosa, escriptora d'algun mèrit que més tard va viure en el cenacle de Goethe a Weimar, però que no tingué mai relacions vertaderament cordials amb el fill i que fins i tot acabà allunyant-se'n totalment. I Schopenhauer, que havia creat una teoria particular de l'herència, segons la qual del pare deriva la voluntat, el caràcter, i de la mare la intel·ligència, que respecte a la primera és un fet accidental i secundari, exemplifica en ell mateix aquest principi fent remuntar a l'herència paterna les seves sòlides dots de fermesa i voluntat, i a la materna les no menys vivaces de l'intel·lecte i la fantasia.

Degut al pas de Danzig a la monarquia prussiana el 1793, Heinrich Schopenhauer, amant de les llibertats republicanes, abandonà la ciutat transferint amb la família la seva empresa a Hamburg. Aquí va viure Arthur junt amb la seva germana Adel, amb la qual sempre l'uniren lligams d'amistat cordial i algunes afinitats de caràcter; dirigit sempre per la mare a la carrera de comerciant, sense que amb això es deixés de banda la seva educació general i més especialment la de les llengües i literatures modernes. En efecte, passà més de dos anys a Le Havre a la casa d'un corresponsal del pare i es familiaritzà tant amb la llengua francesa, que tornant a la pàtria, a penes comprenia l'idioma matern. Igual com més tard, deixat per un temps a Wimbledon a prop de Londres, adquirí la pràctica de l'anglès que mantingué sempre viva amb

LA JOVENTUT

copioses lectures i amb la conversa. I així, després també llegí i parlà l'espanyol, tant que els seus escrits són plens de citacions extretes de les obres d'escriptors estrangers de diverses llengües i no sempre dels més coneguts.

2. Els viatges

Però la vida de comerç a la qual el destinava el pare contrastava vivament en ell amb les tendències als estudis literaris, de manera que, per compensar-lo per la renúncia dolorosa a aquests, el pare li va fer fer un llarg viatge per Europa. Això era una manera de llegir directament en el gran llibre del món i de la vida, i el jove assedegat d'impressions i coneixements directes s'hi imbuí amb passió i certament també amb fruit per al desenvolupament del propi esperit. Visità del 1803 al 1805 Holanda i Anglaterra, França, Suïssa i Àustria, recollint sobretot dues lliçons: la de la indiferent immobilitat de la natura, que el colpí més especialment davant de la majestuosa bellesa solitària i salvatge del país alpi, i la de la misèria humana feta d'inexorable servitud a la llei del dolor i de caducitat de les obres arrossegades en el flux del temps, i aquest descobriment al jove li fou suggerit pel doble espectacle de les galeres de Toló i de les ruïnes de l'amfiteatre de Nimes. En aquestes experiències oposades de la natura i de l'home ja hi ha en germen la línia fonamental del seu sistema.

Retornat a Hamburg entrà, com havia promès, en la gran casa comercial del senador Jenisch, i va seure a la seva taula d'oficina davant dels grans llibres majors, però sense cap profit, tant que més tard podia confessar sincerament que no hi havia hagut mai al món un empleat més dolent que ell. La mort del seu pare havia de canviar ben aviat

LA VIDA

el curs de la seva vida. La mare es transferí amb la filla a Weimar, on la seva casa no tardà a esdevenir un cercle de persones cultes i Goethe n'era el centre d'atracció. Arthur, romanent a Hamburg, sol·licitava contínuament a la mare que el desvinculés dels seus afers comercials i li consentís finalment atendre els estudis als quals se sentia cridat. Per altra banda, ell més que dels llibres de comerç, ja s'ocupava de literatura, és a dir, anava, com ell mateix escriu a la mare en aquella època, rumiant sobre la misèria dels homes, que era sobretot la pròpia.

3. Els estudis. Personalitat de Schopenhauer

Per intercessió de Fernow, un amic de la mare i estudiós de coses artístiques, Schopenhauer obté el sospirat permís per abandonar Hamburg i el comerç, i als 19 anys emprèn els estudis clàssics, posant-se com un petit escolar a declinar *mensa mensae*.

Passà després a Weimar on li va ser mestre de grec Passow, només tres anys més gran que ell, que en féu un hel·lenista perfecte. La poesia homèrica el fascinava fins al punt que l'induí a escriure en el frontispici del seu Homer una estranya oració dominical en la qual, invocant el geni d'aquell antic poeta l'alliberament, encara que només per algun moment, del dur destí del món, anticipa un dels aspectes més originals de la seva filosofia: el precepte de buscar en les pures formes de l'art una consolació i un refugi, una espècie de contrapès a l'espectacle de misèria del món.

Aviat però la mare decidí separar-se d'ell. El caràcter melancòlic del fill contrastava massa amb les disposicions mundanalment afables i sentimentals de Johanna Schopenhauer, de la qual el

jurisconsult Feuerbach, el pare del filòsof, n'havia traçat aquest esbós molt exacte: «Fa professió de ciència, escriptora, conversa molt bé; intel·ligent, sense cor ni ànima, vanitosa, àvida d'èxit i sempre contenta de si mateixa. Déu ens guardi de les dones que no han desenvolupat res més que la intel·ligència. Només en el cor de la dona hi ha la seu d'una bella cultura femenina». És natural que un temperament com aquest no lligués amb el d'Arthur. «Tu no ets dolent ni estàs mancat d'enginy ni cultura... Malgrat això ets molest i insuportable, i penso que és extremadament difícil viure amb tu... La teva melancolia se'm fa pesada i espatlla el meu humor alegre... Durant pocs dies, només de tant en tant, has estat junt amb mi, i sempre tenien lloc escenes violentes per coses trivials; només respirava lliurement quan te n'havies anat. Em pesaven la teva presència, els teus laments sobre coses inevitables, el teu aspecte trist, els teus judicis extravagants expressats com respostes d'oracle sense que s'hi poguessin fer objeccions.» I així era justament Schopenhauer i així es conservarà tota la vida. Aquest pessimisme seu, en efecte, tenia causes més profundes del que sospitava la mare. Era el fons heretat del seu caràcter crescut del primer contrast de la vida amb la seva vocació, com serà després exasperat per l'obstinat fracàs que acompanyarà quasi fins a la mort la seva obra poc coneguda. Des d'ara ell adverteix el sentit tràgic del destí humà. «Un sentiment intern parla en la nostra intuïció interna i ens diu que en el món existeix un mal universal terrible, etern, inevitable, que totes les nostres misèries són imatges d'aquest mal terrible.» «La vida és una cosa difícil, jo m'he proposat passar la meua per meditar sobre ella.»

A l'octubre del 1809 Schopenhauer passà a la universitat de Göttingen, i aquí es decidia per

LA VIDA

l'estudi de la filosofia sota l'influx de Schulze, que sobretot li aconsellava la lectura assídua de Plató i de Kant, els dos filòsofs dels quals Schopenhauer devia fer la síntesi en el seu sistema. El 1811 a Berlín acabava la seva preparació, freqüentant també, encara que amb poc interès, els cursos de Fichte i Schleiermacher. Aquí el 1813 el sorprengué l'amenaça de la guerra. Schopenhauer s'allunyà de Berlín. El seu esperit patriòtic era escàs. La seva educació cosmopolita, el fet d'haver tingut com a pàtria dues ciutats lliures, caigudes ambdues sota el jou estranger, l'havien fet indiferent als esperits del gran moviment nacional que es despertava llavors a Alemanya. A més d'això, no se sentia en absolut adaptat a la vida militar. De complexió dèbil, una mica encorbat i ja sord d'una orella i turmentat per no poques fòbies de caràcter hereditari, no pot sorprendre la seva repugnància envers els esforços de la guerra. Per això, durant aquell gran tumult en el qual es decidien els destins d'Europa, es retira a Rudolstadt i escriu la seva tesi de doctorat: *Sobre la quàdruple arrel del principi de raó suficient*. Hi ha en aquest mateix capteniment de pensador pur, indiferent al més intens drama històric que mai s'hagi desenvolupat davant dels ulls dels mortals, el tret característic de la concepció Schopenhaueriana del món, segons la qual la successió dels fets en el teatre de la història no té altre valor que el d'una gegantina al·lucinació.

Schopenhauer ja té vint-i-cinc anys. L'edat de la preparació ja ha acabat: comença la de la producció. Però la seva joventut ha estat llarga, la maduresa tardana. Un esforç continu, obstinat i aspre ha caracteritzat el seu desenvolupament espiritual, deixant per dir-ho així, la pròpia petjada en la seva mateixa fisonomia. Els retrats d'aquest període mostren aquest assidu treball interior. Ros, amb els cabells arrissats i els ulls blaus, amb el

front més ample que alt, Schopenhauer tenia una baixa estatura, les espatlles amples, la veu forta, la paraula incisiva. Cuidat en la persona, conservà sempre justa la recomanació paterna; un aspecte de gentilhome. Es deia d'ell que s'assemblava a Voltaire quan parlava i a Beethoven quan callava.

Quan tingué acabada la seva tesi l'envià a la universitat de Jena, que li atorgà el títol de doctor. Retornat després la mateixa tardor del 1813 a Weimar, entrà en relacions personals amb Goethe, que apreciava-ne molt la vivacitat de l'enginy i la cultura, l'interessà per la seva teoria sobre la llum i els colors, i d'aquestes entrevistes tingué origen l'escrit que sobre aquests composà més tard Schopenhauer. Conversant amb ell, Goethe també tingué camp per copsar la íntima contradicció que s'agitava en l'ànim de Schopenhauer i que no parà de turmentar-lo, quan li escriví sobre el quadern aquestes paraules significatives: «Si vols gaudir del teu valor has d'atribuir valor al món». Ara bé, en Schopenhauer hi havia justament aquest desig estrident: menyspreu dels homes per una banda, i desig intens de glòria per l'altra, com si una cosa no anul·lés l'altra.

Al mateix temps, l'orientalista Fredrich Majer l'iniciava en l'estudi de la civilització de l'antiquíssima Índia. Quina ha estat l'acció decisiva que el contacte del pensament religiós i filosòfic de l'orient exercí sobre la seva pròpia condició personal ho veurem seguidament. Mentrestant, el maig del 1814 Schopenhauer abandonava definitivament Weimar, separant-se de la mare i la germana, que no veuria mai més. Les relacions entre ell i Johanna Schopenhauer ja havien esdevingut tenses; una antipatia recíproca augmentada també per contrastos econòmics havia acabat per destruir l'afecte natural. N'hi ha prou amb aquest episodi per il·luminar la poca cordialitat de llur relació. Al

fill, que li presentava la seva tesi de títol complicat i pedant «*Sobre la quàdruple arrel etc.*», Johanna li pregunta irònicament: «Deu ser quelcom de bo per als farmacèutics?» Al que Arthur respongué: «El meu escrit es llegirà quan dels teus no se'n trobarà ni tan sols una còpia en cap traster». I la mare al seu temps: «Dels teus escrits i haurà encara l'edició completa». L'esperit misogin que penetra posteriorment molta part de l'obra de Schopenhauer tingué certament l'ocasió de formar-se en ell a través d'aquestes doloroses experiències.

4. *Els escrits*

Traslladat a Dresden, s'hi quedà del 1814 al 1819, aïllant-se absolutament en una vida d'estudi de la qual no tardà a recollir-ne el fruit. En efecte, pertany a aquest període l'elaboració de l'obra capital que exposa i fixa el sistema definitiu dels seus pensaments, *El món com a voluntat i representació*. Primer però de redactar aquest volum, Schopenhauer composà l'escrit més breu *Sobre la vista i els colors*, tema inspirat per les seves converses amb Goethe, al qual des del 1815 enviava el resultat de les seves pròpies especulacions, enganyant-se de tenir-ne l'aprovació i d'associar el seu nom al d'ell, mentre que en canvi, el gran poeta trobava en la monografia del seu amic en part almenys contradites el que a ell li semblaven veritats impecables de la seva doctrina. Un desacord profund separa les dues explicacions: Goethe resta lligat a l'objecte, a la cosa acolorida, Schopenhauer es remunta al subjecte, a l'ull que en percep els colors. Per tant, era natural llur desacord, que una llarga correspondència no aconseguí curar. Aquest contrast no alterà la naturalesa cordial de llurs relacions. La petita obra *Sobre la vista i els colors* va ser publicada la primavera del 1815, més tard re-